

En sømand drog ud på en rejse så lang...

Af Amanda Stevne Pihl, cand. mag. arkivar

Den 7. marts 1855 kom Ole Peter Jacobsen til verden i Nylars som søn af Jacob Mogensen og Ellen Kirstine Hansdatter. Det lå ikke umiddelbart i kortene, at lille Ole skulle ud at opleve verden, men hans dagbog fortæller os, at han kom vidt omkring!

Ved folketællingen 1860 er hans far, Jacob Mogensen, opført som slagter og husfader i Nylars. Vi ved fra Oles dagbog, at faderen ejede et hus tæt ved Arnager og havde 2 heste og 2 køer, men vi ved også, at han i 1862 gik fallit og måtte sælge hus og hjem. Herefter lejede han et hus, der kaldtes Nordlyst, og det er her Oles skildring begynder. En skildring af et sømandsliv, der bragte slagtersønnen fra Arnager til Amerika og Asien. Dagbogen ligger i dag i Ø-arkivets kælder i kopieret form (BØA 1978-88) sendt os fra den daværende Nylarskerpræst i 1978. Nu er det på tide at få den frem i lyset, i en tid hvor vores egne rejsemuligheder har været stærkt begrænsede grundet Covid-19 pandemien.

Og bølgerne slog om hans skib

På forsiden daterer Ole sin dagbog til 4. marts 1862, men den er ikke skrevet fortløbende fra denne dato, den er skrevet retrospektivt formentlig ud fra et logbogsforlæg, som Ole har noteret sig på sine lange rejser ud i verden. De første par sider handler om barndommen, hvor Ole som stor dreng har ansvaret for at passe sine to mindre brødre. Han nævner dem ikke ved navn, men ud fra kirkebøger og folketællinger kan vi konkludere, at der må være tale om Jacob Elnetherius og Jørgen Marius, født henholdsvis 13. november 1858 og 20. november 1860.



Rønne havn fotograferet af Gottlieb Stöckel
(BØA 2019-126/13)



Om vinteren går Ole i skole og om sommeren er han ude at tjene. Han tjener på Uglegård frem til 1865, herefter er han to somre hos præsten, hvor han vogter. I sommeren 1868 tjener han på Spageregård, og her nævner han, at lønnen er 13 daler for en sommer og 12 daler for en vinter. Efterfølgende fæster han sig dog for et helt år for 30 daler, så han må have bevist sit værd på stedet. I 1870 kommer han i lære som snedker hos Hans Sommer på Bodelyngen og supplerer sin indtægt med høstarbejde for Jens Kofoed på Gadegård. Det er nu eventyrlysten bliver vagt i Ole, og hans snedkervner bærer ham verden om. Hans første rejse på havet går hele vejen til Kina!

Til trods for den trofaste dagbogsføring, er der ikke mange maleriske beskrivelser af de eksotiske egne, Ole besøger. Hans sømandsliv fører ham blandt andet til Amerika, Australien, Kina, Brasilien, Borneo, Filippinerne, Hong Kong og Yokohama. Hvor ville man gerne have kunnet læse, hvordan der duftede i gaderne, hvordan folk gik klædt, hvordan maden smagte – ja hvordan den lille arnagerdreng oplevede mødet med verdens kulturer i 1800-tallet. Dagbogen er aldeles blottet for den slags. Til gengæld har han beskrevet vejrliget lidt mere dybtfølt. Han beskriver oplevelserne med sit første uvejr således:

”Det blæste en frisk Kuling, saa Sejlene var fløjet rundt om, og da jeg kom ud på Raaen slog Sejlet op og slog mig i Ansigtet saa Blodet strømmede ud ad Næsen paa mig. Men det fik ikke hjælpe. Det hører til Sølivet, tænkte jeg”.

Han beretter, at de kun må lægge sig til at sove, hvis de beholder olietøjet på, så de altid er klar til at stå op, når der bliver kaldt, og efter sit første møde med havets barske realiteter ønsker han blot, at han kan få fast grund under fødderne igen. Men sådan er det vel for enhver ung sømand, og snart falder han til på havet. I en kuling ud for Amsterdam brækker skibet sin fokkerå og bramstang, og Ole må snedkerere en ny.

Han beretter også om tørke, som de oplever ud for Borneo, hvor det resterende drikkevand må rationeres og tøjet må vaskes i saltvand fra havet. Da de endelig får regn, stiller hele mandskabet sig på dækket og lader sig gennembløde af de livgivende dråber fra himlen.



Man skulle ikke lide af højdeskræk, hvis man sejlede som sømand i 1800-tallet. Ole var flere gange oppe at dingle mellem mast og sejl.

Omend dette foto er nyere, illustrerer det fint de næsten akrobatiske færdigheder, en sømand måtte besidde – udover styrke og mod. (BØA 2019-78/663)

Kong Neptun

Ole beretter om et særligt ritual, som alle søfolk måtte igennem, første gang de passerer ”Linjen”, altså Ækvator – de skulle barberes af Kong Neptun. Styrmanden bad en af drengene om at stille sig på klyverbommen med sin kniv og være klar til at skære ”linjen” over, når skibet passerede, så den ikke skulle kollideres med skibet. Han gik pligtskyldigt derud og holdt sig klar med kniven i hånden, til stor morskab for de erfarne sømænd ombord. Den ældste matros klædte sig ud som Kong Neptun og en af de andre som hans barber. Så blev de tre unge drenge, der endnu aldrig havde passeret Ækvator, kaldt op på dækket en efter en. Ole var den første. Han fik bind for øjnene og bundet hænderne på ryggen og blev sat på en planke over en balje vand på dækket. Ole vidste, at der var fup i gærde, så han rev hænderne på ryggen løs – de var kun bundet med et lommetørklæde. Så måtte de tage stærkere midler i brug og bandt ham med en læderstrop. Kong Neptun og barberen nærmede sig. Deres barberskum var tjære og hundeskidt, som Ole på ingen måde havde lyst til at få smurt i ansigtet. De stillede Ole en række spørgsmål, men han svarede ikke, for han ville ikke have tjære i munden. Til sidst blev det for meget for ham, han sparkede styrmanden hårdt i maven, så han trillede bagover på dækket. Styrmanden tog det dog ikke ilde op, men beordrede Neptun til at lade drengen være. Efter ritualet fik drengene lov til at drukne deres oplevelser i brændevin. Efter at have sejlet i 2 år holder Ole 2 ugers landlov i Iowa, inden han mønstrer et nyt skib. Her bliver det dog hurtigt klart, at Ole er syg, og han sendes i land igen. Doktoren sender ham videre til et afsidesliggende hospital – han har nemlig fået kopper.

Koppesyge var en meget smitsom virus sygdom, der krævede isolation for at bremse smittespredningen – ikke ulig vor tids Covid-19. Koppesyge har været i udbrud ad flere omgange med høj dødelighed til følge, indtil den efter omfattende vaccination blev erklæret for udryddet af WHO i 1980. Ole indlægges i isolation den 19. december 1877 og ligger og kæmper med sygdommen julen over. Den 1. januar udskrives han dog, og allerede 7. januar mønstrer han et nyt skib og fortsætter sit eventyr.

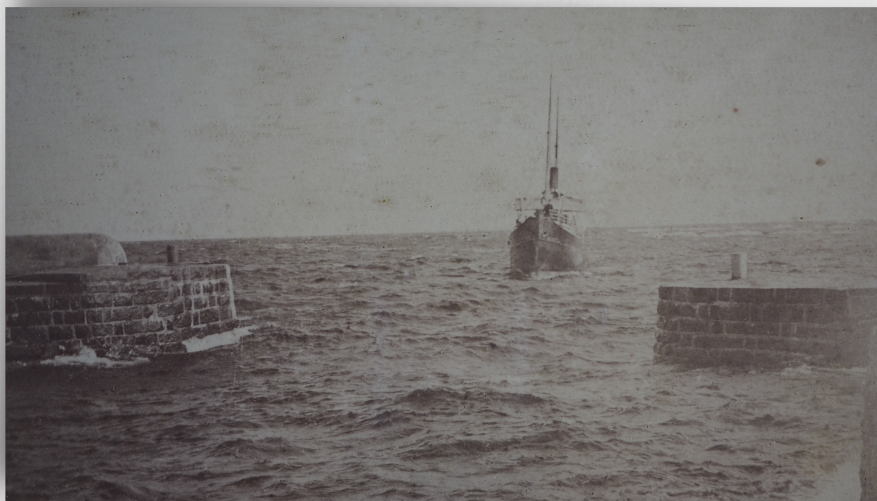
Ude godt og ude bedst

Efter at have været borte fra sin fødeø i fire et halvt år returnerer Ole til Bornholm. Han skriver, at både forældrene og brødrene er glade for at se ham, men at gensynsglæden er allerstørst hos kæresten Kristiane. Ole bliver dog kun hjemme i 14 dage, så tager han til København og møder sin bror Martin (Jens Martinius Jacobsen, født 21. marts 1853), som han følges med til Newcastle.

Hvornår han returnerede endeligt til Bornholm, ved vi ikke. Dagbogen slutter pludseligt, midt i en sætning, og resten af hans rejseliv kan vi kun gisne om.

Ole dør i Nyker den 16. juni 1908, og af kirkebogen fremgår det, at han fik sin Kristiane, der tålmodigt må have ventet på ham i alle de år.

Ole fik både børn og børnebørn, og måske går hans efterkommere omkring på Bornholm i dag uden at kende til deres forfaders vilde rejseliv? De er nok ikke de eneste her på øen, der har aner som Ole. Drenge, der har hørt bølgerne kalde og set skibene sejle lokkende af sted mod horisonten. Det er bare de færreste, der har skrevet rejsedagbog som Ole.



Mon Ole har stået på kajen og sendt drømmende blikke efter skibene, der sejlede mod horisonten? Mon Kristiane har stået samme sted og vinket til ham, ængstelig og længselsfuld, når han drog eventyrlysten af sted på ubestemt tid? (BØA 2001-8/60)